

Volume-1, Issue-2, August 2018

**ANEKANT
JOURNAL OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES**

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे राष्ट्रीय सुरक्षा व परराष्ट्रीय धोरणविषयक विचार

रामकिशन आवाड

सहायक प्राध्यापक

संरक्षणशास्त्र विभाग

तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय, बारामती ४१३१०२, जि.पुणे

इमेल ramkishan.awad@gmail.com

प्रस्तावना—

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे एक असे भारतीय विचारवंत आहेत की, ज्यांनी मानववंश, समाजशास्त्र, तत्वज्ञान, राज्यशास्त्र, अर्थशास्त्र, धार्मिक, स्त्रीमुक्ती इ. ज्ञानशाखांना आपले वैशिष्ट्यपूर्ण योगदान दिले आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या उत्तुंग व्यक्तीमत्वाच्या अनेक पैलुपैकी एक महत्वाचा आणि बरीच वर्षे दुर्लक्षित राहिलेला पैलु म्हणजे ते एक चांगल्या प्रकारचे संरक्षणतज्ञ व परराष्ट्रीय धोरण विश्लेषक होते.

आपल्या भारताची राज्यघटना तयार करत असताना आपला भारत देश अंतर्गत व बहिर्गत अशा सर्वच दृष्टीकोनातून सुरक्षित कसा राहिल याची दक्षता डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी घेतलेली दिसून येते. त्यामध्ये राष्ट्राची राष्ट्रीय सुरक्षा टिकवून ठेवण्यासाठी संघराज्याची निर्मिती, आणीबाणी तरतुदी, प्रांत रचना, परराष्ट्रीय धोरण अशा अनेक विषयावर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपले सखोल विचार प्रकट केले आहेत.

राष्ट्रीय सुरक्षा

राष्ट्रीय सुरक्षामध्ये बाह्य सुरक्षा बरोबरच अंतर्गत सुरक्षा देखील फार महत्वाची असते. राष्ट्रीय सुरक्षा ही एक व्यापक आणि अतिषय गुंतागुंतीची संकल्पना आहे. राष्ट्रीय सुरक्षा म्हणजे देशाच्या बाहेरून होणारे आक्रमण व अंतर्गत संघर्ष व बंडाळी, अराजकता आणि आलेल्या संकटाचा प्रतिकार करणे ही कल्पना आहे.

तसेच प्रादेशीक अखंडता, एकता, भूप्रदेश, राष्ट्रीय मुल्य, नागरी जनजीवन आणि राष्ट्रीय साधन संपत्ती यांचे परकीय आक्रमणापासून रक्षण करणे याच्याशी राष्ट्रीय सुरक्षेचा संबंध असतो.

राष्ट्रीय सुरक्षाच्या संकल्पनेमध्ये कालपरत्वे अनेक बदल झालेले असे दिसून येते. आधुनिक काळात राष्ट्रीय सुरक्षेमध्ये समता, स्वातंत्र्य, सामर्थ्य आणि षांतता यांचा समावेश झाला आहे. त्यामुळे अशा राश्ट्राच्या सुरक्षेची जबाबदारी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी एखाद्या व्यक्तीवर किंवा राज्यावर टाकलेली नाही ता ती केंद्र शासनावर टाकलेली आहे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी सातत्याने एकात्म भारताचा पुरस्कार केलेला दिसून येतो. भारतातील वर्णवादी समाज व्यवस्थेने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा आणि त्यांच्या समाजाचा अतिषय अमानुषपणे छेळ केला. पण म्हणून डॉ. बाबासाहेबांनी या देशावर सुड उगवण्याचा विध्वंसक विचार कधीही आपल्या मनाला षिवू दिला नाही. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर राश्ट्रभक्त होते. भारतीय संघराज्यात विलीन न होता स्वतंत्र राहू पाहणाऱ्या हैद्राबादच्या निझामाविरुद्ध भुमिका घेताना निझाम हा भारतातच नव्हे तर अस्पृश्यांचाही षत्रू असल्यामुळे दलित समाजाने त्याला साथ देऊ नये, असे म्हटले होते. हैद्राबाद संस्थान मुक्त करणाऱ्या पोलीस कारवाईतही त्यांनी महत्वपुर्ण भुमिका बजावली होती आणि धर्मातर करतानाही या देशाच्या संस्कृती व राष्ट्रीय एकात्मतेस धक्का पोहोचवणार नाही असा बुध्द धम्म घेतला.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकराचा 370 या कलमास कटटर विरोध होता. ते असे म्हणाले होते की, “ काष्पीरला भारतातील राज्या सारखाच दर्जा असावा. अन्यथा तेथील मुस्लिमेत्तर अल्पसंख्य जनतेची गळचेपी होईल. तसेच संघराज्यासाठी कायमची डोकेदुखी होईल” त्यावेळी काष्पीरला दिलेल्या विषे ष कलम 370या कलम ची भीती आजही आपणाला प्रकर्षाने जाणवते. बाबासाहेबांच्या या भुमीकेला ष्यामप्रसाद मुखर्जी , हरिभाऊ पाटसकर, पंजाबराव देशमुख इ. ची

सहमती होती. मात्र विशेष कलम 370 साठी पंडित नेहरू, डॉ. राजेंद्र प्रसाद व त्यागी इ. नेते आग्रही होते.

न्यायसंस्थेवर ही वचक

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी न्यायसंस्था, कार्यकारी मंडळ आणि कायदेमंडळ यांचे अस्तित्व स्वतंत्र ठेवून ही परस्परांवर अंकुष असणारी संरचना राज्यघटनेत बनवली. भाषा, धर्म, प्रांत यांचा अभिमान असावा मात्र अहंकारात त्याचे रूपांतर होता कामा नये. हा देश एकसंघ राहावा आणि भारताचे स्वातंत्र्य अबाधित राहावे यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी देशाला सक्षम राज्यघटना देऊन आपल्या राष्ट्रतेजाची प्रतिती दिलेली आहे.

मानवाधिकारांना महत्व

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी या देशात जनतेला या देशाचा केंद्रबिंदू मानले आहे. या देशातील जनतेच्या मानवाधिकारांची पुरेपुर जाण त्यांना होती. त्यामुळेच नाकरिकांच्या मुलभूत हक्कांची त्यांना मांडणी करता आली. कायदयापुढे सर्व व्यक्ती समान असल्याचे त्यांनी निर्देशित केले. धर्म, वंश, जात, लिंग किंवा जन्मस्थान यावरून भेदभाव मान्य नसल्याचे राज्यघटनेत नमुत केले. वरीलपैकी एखाद्या घटकाला महत्व दिले असते तर भारतामध्ये अनेक सुरक्षा विषयक समस्या निर्माण झाल्या असत्या. म्हणुनच कुठल्याही धर्माला, जातीला, वंशाला व ग्रंथाला महत्व न देता धर्मनिरपेक्ष राष्ट्राची उभारणी केली. स्वातंत्र, समता, बंधुता ही तत्वे मी बौध्द तत्वज्ञानातुन घेतली आहेत. असे देहू येथील भाषणात ते म्हणाले. शांतता व अहिंसा यावर त्यांचा खुप विष्वास होता. म्हणुन शांततेने विनाषस्त्र एकत्र येण्यास राज्यघटनेत अनुमती दिली.

संघराज्य पध्दती

विस्तीर्ण असा भुप्रदेश, सांस्कृतिक वैविध्य आणि बहुभाषिकता हयामुळे भारतात संघराज्य पध्दत डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना सोयीची वाटली. कारण

यापुर्वी भारत एकसंघ नव्हता किंवा एका राजाच्या अधिपत्या खाली पण नव्हता. अषा विस्तीर्ण भुप्रदेशाचा राज्य कारभार पाहायचा असेल तर संघराज्य पध्दत योग्य आहे. हे तत्व संविधानाने मान्य केले. संघराज्य पध्दतीत एकाच वेळी दोन षासनयंत्रणा कार्य करीत असतात. एक केंद्र षासन व दुसरे राज्य षासन, मात्र या राज्यषासनास भारतापासुन वेगळे किंवा स्वातंत्र होण्याचा अधिकार नाही.

भारताची फाळणी, हिंदु-मुस्लिम दंगे, प्रादेशीक वाद, राज्य सीमा प्रश्न अषा कारणामुळे केंद्रीय सरकार तुलनेने सषक्त ठेवण्याची गरज डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना भासली. राज्य संघराज्यापासुन फुटु नयेत यासाठी केंद्रीय सरकारकडे जास्त अधिकार देण्यात आले. म्हणजेच भारताचे अखंडत्व टिकविण्यासाठी आणि सामाजिक परिवर्तन व आर्थिक विकास करण्यासाठी प्रबल अषा केंद्र षासनाची आवष्याकता डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी निर्माण केली. कारण कोणत्याही राज्याने फुटीरवादी, अराजकता, अंतर्गत बंडाळी किंवा इतर गटानी राष्ट्रीय सुरक्षेला धोका निर्माण करू नये हा त्या मागचा उद्देश आहे. त्यासाठी केंद्र सरकार अधिक मजबूत असावे अषी विचार धारा डॉ. बाबासाहेबांची होती. कारण भारतासारख्या विषाल देशात केंद्र सरकार मजबूत असणे अतिषय महत्वाचे आहे. सध्या भारताच्या अंतर्गत अनेक समस्या आहेत. त्यामध्ये राज्य राज्यातील पाणी प्रश्न, सीमा प्रश्न. भाषिक प्रश्न, नवीन राज्याची निर्माती, पंजाब, काष्मीर असे अनेक समस्या आजही भारताला भेडसावतात. पण केवळ केंद्र सरकारला सर्व अधिकार असल्यामुळे भारतातुन कोणतेही राज्य बाहेर पडुन स्वतंत्र राष्ट्र होऊ षकत नाही. त्यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी विविधतेतुन एकता निर्माण करण्यासाठी केंद्र सरकारला अतिषय महत्वाचे स्थान दिलेले आहे.

भाषावार प्रांतरचना

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी भाषावार प्रांतरचनेची मांडणी अतिषय योग्य पध्दतीन केलेली आहे. भाषिक राज्यासंबंधी विचार या नावाची डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी पुस्तिका प्रसिध्द केली. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी न्यायमुर्ती

फाजल अली राज्य पुनर्रचना समीतीसमोर जी साक्ष दिली त्याचा समावेश या पुस्तकात केला होता. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी या पुस्तकात भाषावार प्रांतरचने संबंधीचे विचार केलेले आहेत. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी राज्यषास्त्रातील सुप्रसिद्ध भाषा आणि राज्य या सिध्दांताबद्दल सविस्तर विचार मांडलेले आहेत. एक राज्य एक भाषा हा एक सिध्दांत आणि एक भाषा अनेक राज्य असा दुसरा सिध्दांत होता. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी या दोन सिध्दांतापैकी एक भाषा अनेक राज्य या सिध्दांताचे समर्थन केले आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी राज्य पुनर्रचना समीतीचे सदस्य के. एम. पण्णीकर यांच्या मताचा पुरावा देत भाषेच्या आधारावर घटकराज्ये आकारानी लहान-मोठी होतील. भारतीय संघराज्यात अशी लहान-मोठी राज्य धोका निर्माण करतील. म्हणजेच भाषा हा निकष वापरण्यास डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी विरोध केला होता. त्यामुळे एकाच भाषाची अनेक राज्य स्थापन करण्यास त्यांनी सहमती दर्शवली.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी भाषा, प्रांतरचना किंवा राज्याची पुनर्रचना या संदर्भात विचार आर्थिक, सामाजिक आणि राजकीय समतेच्या चौकटीत मांडले होते. कारण भारत स्वतंत्र होण्यापूर्वीपासून भारतामध्ये राष्ट्रीय एकात्मतेचा प्रश्न हा कळीचा मुदा होता. या देशामध्ये राष्ट्रीय एकात्मतेचा प्रश्न जात, धर्म, भाषा, पंथ, वंश अशा अनेक सामाजिक, भौगोलिक, भाषिक घटकांशी संबंधित होता. भाषावार प्रांतरचना हा प्रश्न कसा सोडवावा याबद्दल म. गांधी, पंडित नेहरू व डॉ. बाबासाहेब यांनी विचार मांडलेले आहेत. या तिन्ही व्यक्तीचे विचार अतिषय महत्त्वाचे आहेत. कारण या तिन्ही पुढाऱ्यांनी भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षिततेच्या संदर्भात भाषिक प्रांतरचनेचा किंवा पुनर्रचनेचा विचार केलेला आहे.

भारतामध्ये अनेक भाषा बोलल्या जातात. जर भाषेनुसार राज्याची रचना केली तर भारताची एकता आणि अखंडता टिकवून राहणार नाही. त्यामुळे भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षेला धोका निर्माण होणार नाही. अशाप्रकारची भाषावार प्रांतरचना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी तयार केली.

परराष्ट्रीय धोरण :-

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा इतर विषयाप्रमाणेच परराष्ट्रीय धोरणावर देखील चांगल्या प्रकारचा अभ्यास असल्याचा आपणाला दिसून येते. मात्र पं. नेहरूच्या प्रभावामुळे त्यांचे विचार पुढे येऊ शकले नाहीत. पं. नेहरूचा भारतीय परराष्ट्रीय धोरणाचे षिल्यकार म्हणून उल्लेख केला जातो. याचे कारण ते पंतप्रधाना बरोबरच दिड दशक परराष्ट्रमंत्री देखील होते. त्यामुळे परराष्ट्र धोरणावर त्याचा जबरदस्त प्रभाव होता. त्यामुळे त्यांना परराष्ट्र धोरणाबाबत कोणही विरोध करत नसे पण डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी नेहरूच्या परराष्ट्र धोरणावर मुददे सुद टिका केली पण नेहरूच्या प्रभावामुळे फारसे प्रकाशात आले नाहीत. म्हणून डॉ. बाबासाहेब यांनी 1951साली नेहरू मंत्रीमंडळाचा राजीनामा दिला. राजीनाम्याचे पत्र त्यांनी प्रकाशित केले. केवळ हिंदू कोड बिल समत न झाल्यामुळे हा राजीनामा दिलेला नसून नेहरूंचे परराष्ट्रीय धोरण देशहिताला मारक असल्यामुळे त्यांनी राजीनामा दिल्याचे दिसून येते.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर असे म्हणतात की, परराष्ट्र धोरण हे विचारसरणीवर अथवा भावनांवर आधारीत नसावे तर ते वास्तववादी आणि व्यावसायिक असले पाहिजे. त्यांचे धोरण प्रामुख्याने वास्तववादी आणि व्यावसायिक होते. त्यांच परराष्ट्रीय धोरण हे नैतिक मुल्याबरोबरच राष्ट्रीय हितसंबंधाना प्राधान्य देणारे होते. त्यांना परराष्ट्र धोरणमुल्ये आणि हितसंबंध यांच्यात समतोल साधला जाणे अपेक्षित होते. त्यांच्या परराष्ट्र धोरणामध्ये मुल्यांना महत्व होते.

परराष्ट्रीय धोरण हे केवळ भावनांवर, आदर्षवादी मुल्यांवर आधारलेले नसते. तर राष्ट्रीय हितसंबंध साधण्यासाठी परराष्ट्रीय धोरणाचा वापर केला गेला पाहिजे असे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकराचे मत होते. भारताने आंतरराष्ट्रीय पातळीवरील संबंध किंवा इतर राष्ट्रांबरोबरचे संबंध यांचाच परराष्ट्र धोरणामध्ये विचार केला जाऊ नये तर भारताच्या ज्या अंतर्गत समस्या आहेत त्यांचाही विचार परराष्ट्र धोरणामध्ये होणे अपेक्षित आहे. असे त्यांचे मत होते. म्हणजेच भारताचे परराष्ट्र धोरण ठरवत असताना बाह्य सुरक्षेची काळजी घेत असतानाच अंतर्गत सुरक्षाचे प्रश्न परराष्ट्र धोरणाच्या माध्यमातून सोडवले जात आहेत का? याचा विचार केला जाणे बाबासाहेबांना अपेक्षित होते.

पं. नेहरूजी परराष्ट्रीय धोरणाची मांडणी आदर्षवादी व भावनावर आधारीत करीत असत तर बाबासाहेब वास्तववादी दृष्टीकोणातुन परराष्ट्रीय धोरणाची मांडणी करीत.भारताला स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर भारताने राष्ट्रकुलाचा सदस्य म्हणुन राहायचे का नाही, हा वादाचा मुद्दा होता. पंडीत नेहरूच्या विचाराप्रमाणेच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे देखील असे मत होते की, भारताने राष्ट्रकुलातील सदस्यत्व स्वीकारले पाहिजे. भारत व ब्रिटन यांच्यात ऐतिहासिक काळापासुन संबंध आहेत. भारतातील लष्कराची रचना, अर्थव्यवस्था, राजकीय संस्था हे भारताचे सर्व ब्रिटनच्या रचने प्रमाणेच आहेत. त्यामुळे भारताला ब्रिटन सोबतचे सर्व संबंध तोडणे योग्य ठरणार नाही. असे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरा प्रमाणेच पं. नेहरूना देखील वाटत होते. मात्र इतर परराष्ट्रीय धोरणाच्या मुद्या बाबत नेहरूंषी त्यांचे मतभेद होते.

संसदीय लोकषाही प्रणाली डॉ. बाबासाहेबांना अतिषय प्रिय होती. त्यामुळे लोकषाही राष्ट्राबरोबर भारताने आपले परराष्ट्र संबंध वाढवले पाहिजे. कारण भारत हा लोकषाहीवादी देश आहे. लोकषाही देशामध्ये अमेरिकाकडे बाबासाहेबांचा विशेष असा कल होता. कारण अमेरिका हा संरक्षण, आर्थिक व व्यापारी अषा सर्वच बाबतीत महत्वपूर्ण ठरू शकतो, असे मत त्यांचे होते.

भारताचे अलिप्ततावादी परराष्ट्रीय धोरण डॉ. बाबासाहेबाना नको होते. कारण त्यामुळे भारताला आंतरराष्ट्रीय राजकारणात फार मोठे परिणाम भोगावे लागतील. दुसऱ्या महायुध्दानंतर जगाची अमेरिका आणि रषिया या दोन गटात विभागणी झाली होती. त्यांचे म्हणणे असे होते की, भारताने अमेरिकेच्या गटात जावे म्हणजे डॉ. बाबासाहेबाचा साम्यवादाला विरोध होता. लोकषाही राष्ट्राबरोबरच पुर्वेकडील राष्ट्रांचाही विचार केला पाहिजे असे मत डॉ. बाबासाहेबानी मांडले होते. ब्रम्हदेश, व्हिएतनाम, इंडोनेषिया, कम्बोडिया यासारख्या पुर्वेकडील राष्ट्राबरोबर भारताचे सांस्कृतिक संबंध आहेत. तसेच सिएटो करारात सामिल होऊन भारताने दक्षिण पूर्व आषियायी राश्ट्रे याबरोबर मैत्री करावी. आज गेली 20 वर्ष झाली भारत या भागातील 'आषियान' या संघटनेचे सदस्यत्व प्राप्त

करण्यासाठी प्रयत्न करत आहे पण हेच विचार बाबासाहेबानी आपणाला त्याच्या काळात सांगितलेले दिसून येतात.

विस्तारवादी चीन संदर्भाही बाबासाहेबांची भुमिका स्पष्ट होती. चीन हे अतिषय धूर्त राष्ट्र आहे आणि अषा राष्ट्रासोबत भारताने गाफील राहून चालणार नाही. तसेच भारताने चीन बरोबर आदर्षवादी दृष्टोकाणातुन मैत्री करण्याचे प्रयत्न करू नये, अषी बाबासाहेबांची भुमिका होती. मात्र त्या काळातील पं. नेहरूचे धोरण हे चीन धार्जिन्य होते.

1949 मध्ये संयुक्त राष्ट्रसंघात चीनला कायमस्वरूपी सदस्यत्व मिळावे म्हणुन भारताने प्रयत्न सुरु केले तेव्हा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी व्यक्त केलेली प्रतिक्रिया फार महत्वाची आहे. " चीन लढाई लढायला समर्थ आहे. ती आपण कषासाठी लढायची? साम्यवादी चीनची तळी उचलून आपण अमेरीके बरोबर वितुष्ट पत्कारले आणि त्या देशाकडुन मिळणाऱ्या आर्थिक आणि तंत्रज्ञानाच्या मदतीला मुकलो. चीनला संयुक्त राष्ट्रसंघात सदस्यत्व मिळावे यासाठी प्रयत्न करण्यापेक्षा भारताला मिळावे यासाठी प्रयत्न करणे गरजेचे आहे." यावरूनच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे विचार किती दुरदृष्टीचे होते ते आपणाला दिसून येते. आज चीन संयुक्त राष्ट्रसंघात कायमस्वरूपी सदस्य आहे. भारत गेल्या अनेक वर्षापासुन संयुक्त राष्ट्रसंघात कायमस्वरूपी सदस्यत्व मिळावे म्हणुन झगडत आहे. आज चीन भारताच्या UNO व NSG या संघटनेच्या व गटाच्या सदस्यत्वाला विरोध करत आहे.

भारतीय संसदेमध्ये 1954 ला भारत चीन संदर्भातील पंचषील करार चर्चेसाठी आला होता. त्यावेळी बाबासाहेबानी अतिषय योग्य प्रकारे टिका केली होती. त्यांचे म्हणणे असे होते की, 'पंचषील धोरण हे बुध्द धर्माचा अविभाज्य घटक आहे. पण या धोरणाचा चीनकडून अवलंब होताना दिसत नाही. चीन जर तिबेटियन लोकांवर अन्याय करीत असेल तर त्यांना अषा प्रकारचे पंचषील धोरण करण्याचा काय अधिकार आहे?' त्यामुळे भारताने चीनच्या संदर्भात अतिषय स्पष्ट

आणि व्यावसायिक प्रकारचे धोरण घ्यावे. आदर्शवादी धोरण त्यांच्या समोर घेऊ नये. असा महत्वाचा मुद्दा बाबासाहेबांनी मांडला होता.

26 ऑगस्ट 1954 साली राज्यसभेत भारत सरकारच्या परराष्ट्रीय धोरणाची समीक्षा करताना चीन व रषिया ही साम्यवादी राष्ट्रे कधी विस्तारवादी व आक्रमणकारी वर्तनाची आहेत. हे डॉ. बाबासाहेबांनी सोदाहरण पटवून सांगितले आहे. जो देश तिबेटवर आक्रमण करू शकतो. तो देश भारतावर पण कधीही आक्रमण करू शकत नाही असा इशारा डॉ. बाबासाहेबांनी दिला. मात्र तरीही नेहरू सरकारने बेसावधपणे चीनशी मैत्री वाढवली. भारतावर चीनने 1962 ला आक्रमण केले आणि नेहरूजींनी जो आकांक्षा केली होती ती फोल ठरली.

समारोप –

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी भारताची राज्यघटना तयार करताना ज्या चुका भूतकाळात झाल्या त्या चुका भविष्य काळात होऊ नयेत याची काळजी घेतलेली दिसून येतो. जनतेला केंद्रस्थानी ठेऊन राज्यघटनेची निर्मिती केली आहे. या देशातील जनतेला समानता, स्वातंत्र्य, न्याय,ष्पांतता, धर्म, जात, भाषा व नागरीकत्व या सर्व घटकांना सारखेच महत्व दिले आहे. तसेच अंतर्गत बंडाळी, अराजकता, फुटीरतावादी यासाठी घटक राज्य आणीबाणी किंवा बाह्य आक्रमणासाठी राष्ट्रीय आणीबाणीची तर आर्थिक संकटासाठी आर्थिक आणीबाणीची तरतुद केली आहे. म्हणजेच आलेल्या संकटाचा सर्वांनी मिळून प्रतिकार कराचा त्यामुळे देशाची एकता आणि अखंडता टिकून राहिल. राष्ट्रीय सुरक्षेला धोका निर्माण होईल अशा सर्वच घटकाला नियंत्रित ठेवले आहे. विस्तारीत अशा भूभागामुळे प्रांतरचना करून राज्यांना राज्यकारभार करण्याचा अधिकार दिला मात्र वेगळे होण्याचा अधिकार दिला नाही. आणि सर्वच घटक राज्यावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी उत्कृष्ट केंद्र शासनाची निर्मिती केली. राष्ट्रीय सुरक्षेच्या दृष्टीकोनातून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी भाषावार प्रांतरचनेची मांडणी केली. एक भाषा अनेक राज्य यामुळे राष्ट्रीय एकात्मता निर्माण होवून राष्ट्रवादाची भावना जागृत होते.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे परराष्ट्रीय धोरणाची मांडणी ही वास्तवादी दृष्टीकोनातून करित आदर्षवादाला त्यांनी कधीही महत्व दिले नाही. त्यांच्या मते भारताने परराष्ट्रीय धोरणामध्ये इतर राष्ट्राबरोबरचे संबंध याचाच विचार न करता भारताच्या अंतर्गत समस्याचाही विचार करणे गरजेचे आहे. परराष्ट्रीय धोरणामध्ये बाह्य सुरक्षेबरोबरच अंतर्गत सुरक्षेची काळजी घेतली पाहिजे असे बाबासाहेबांचे मत होते.

काष्मीर प्रश्न, अलिप्ततावादी धोरण आणि चीनची मैत्री इ. मुद्याची बाबासाहेबांनी परराष्ट्रीय दृष्टीकोनातून मांडणी केली होती. मात्र त्यांच्या या विचाराला तत्कालीन सरकारने महत्व दिलेले दिसून येत नाही. त्यामुळे आजही काष्मीर प्रश्नांची सोडवणूक झाली नाही. अलिप्ततावादी धोरण व चीन मैत्री यामुळे भारताचे मोठया प्रमाणात नुकसान झालेले दिसून येते.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे त्यावेळचे परराष्ट्रीय धोरण देखील आज किती महत्वाचे आहे ते दिसून येते. त्यावेळी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी लोकषाही राष्ट्राबरोबर परराष्ट्रीय संबंध वाढवा असे सांगितले होते ते आज भाजप सरकार अमेरिका व युरोपियन राष्ट्राबरोबर संबंध वाढवताना दिसत आहे.

— संदर्भग्रंथ —

1. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि राष्ट्रीय सुरक्षा— डॉ. विजय खरे, प्रथमावृत्ती 2010, सुगावा प्रकाशन, पुणे
2. विज्ञान, सुरक्षा आणि न्याय —डॉ. विजय खरे, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अध्यासन व अभ्यास केंद्र, पुणे विद्यापीठ, पुणे—7
3. भारताची राष्ट्रीय सुरक्षा — डॉ. व्ही. वाय. जाधव, प्रथमावृत्ती 2011, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
4. डॉ. भीमराव रामजी आंबेडकर — खंड 10 कालखंड (1947 ते 1952) लेखक चांगदेव भवानराव खैरमोडे सुगावा प्रकाशन, पुणे—30
5. मराठी विष्वकोष खंड — 12
6. विवेक साप्ताहिक 6 एप्रिल 2015
7. लोकमत 13 एप्रिल 2015
8. सकाळ 14 एप्रिल 2014